

Szén Sándor

Dávid Ferenc emlékére¹

„Majd az Úr szavát hallottam, amint ezt kérdezi: Kit küldjek el, ki lesz a követünk? Én ezt mondtam: Itt vagyok, engem küldj!” (Ézs 6,8)

„Hirdesd az igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő, feddj, ints, biztass teljes türelemmel és tanítással.” (2Tim 4,2)

Kedves Testvéreim!

A mai nap két oknál fogva is kiemelkedik az év többi vasárnapjainak sorából. Hirtelenjében akár rá is lehetne csodálkozni erre a kijelentésre, hiszen itt, a templomban nem látni semmilyen változást. Itt minden a régi, a hangulat, az orgona hangja, a zsoltár, az imádkozás áhítata – s mert nem először halljuk – ismerős a szentírási üzenet, s igen: gyülekezetünk létszámában, nagyjából az arcok szerint is azonos, a megszokott a gyülekezettel. De a hallgatóság ezzel mégsem azonos. Merthogy az sokkal népesebb. Ma e templomi gyülekezethez hozzáadódik ama virtuális is, amely azokból tevődik össze, akik most a Bukaresti Rádió magyar adásának vallásos műsorát hallgatják. Ezúttal is nagy szeretettel köszöntök minden rádióhallgatót. Ez a lehetőség nemcsak megtisztelő, de jelentősége is nagy, lévén hogy egyetemes egyházunkban ma ünnepeljük egyházalapító, első püspökünk, Dávid Ferenc halálának 440. évfordulóját.

S ha már rendhagyó ez a vasárnap, akkor lehetséges, vagy talán éppen szükséges, hogy maga a beszéd is kissé ilyen legyen. Ez abban nyilvánulna meg – amennyiben sikerül – hogy a bibliai tanítást ötvözném egypár, Dávid Ferencre vonatkozó életrajzi adattal.

Ez utóbbit azért tartom fontosnak, mert a rádióhallgatók között minden bizonnyal ott vannak más felekezetű hittestvéreink is, akik talán legjobb esetben is csak a nevét hallották Dávid Ferencnek. De azzal is számolnunk kell, hogy – mint köztudott – az ember Isten feledékeny teremtménye. Bizony, mint gyérülő

¹ Elhangzott 2019. november 14-én Siménfalván és a Bukaresti Rádió magyar adásában.

szitából annak tartalma, elménkből is kihullik sok történés, esemény, szó, kedves, drága szép emlék. Nincs különül az ember a vallással sem. Mert hol van a még hacsak a közelmúltban megtanult s szépen felmondott kátéismeret? Abból bizony sokat megemésztett a feledés.

Hangozzék el hát itt a lényegre rávezető – igaz, amúgy száraz – de mégis nagyon fontos adat Dávid Ferencről. Tudom, hogy most sokaknak semmi újat nem mondok, s ez bizony örvendetes dolog, de ha csak két olyan ember van, akik semmit se hallottak róla, akkor is érdemes elmondani, illetve mindenkinek meghallgatni, hiszen ma is így igaz: *repetitia mater studiorum est*, azaz: az ismétlés a tudás anyja.

Nos tehát Dávid Ferenc 1520 körül született Kolozsváron. Egész életét lelkesként, iskolaigazgatóként, püspökként Isten ügyének, az evangélium terjesztésének és példás megélésének szentelte. Kora ifjúságától fogva a reformáció elkötelezett híve volt. S hadd hangsúlyozzam, hozzam mindenki tudomására vagy éppen emlékeztessenek arra, hogy Dávid Ferenc Erdélyben az egyetlen tudós teológus volt, akit mindhárom bevett protestáns felekezet méltónak tartott arra, hogy püspökének válasszon. Így hát az erdélyi evangélikusok és reformátusok egyháza Dávid Ferenc püspökségével indult. 1568 januárjában a tordai országgyűlés pedig kimondta a minden felekezetre egyformán érvényes hit- és lelkiismereti szabadság törvényét, s egyben szentesítette egyházunk megalakulását.

Külföldi tanulmányai után hazatérve lendületesen vetette bele magát a munkába. Szép és termékeny évek következtek, az emberek lelkében és gondolkodásában első helyre lépett elő a vallás kérdése. Ezt a jelenséget méltónak találta lejegyezni a kor krónikása, Nagy Szabó Ferenc is, aki ezt írta: „Hallottál volna akkor egész Erdélyben mindenfelé, falun és városon, a köznépnél is nagy disputátiót, étel, ital közben, estve, reggel, éjjel és nappal, közbeszédben és prédikáló székről, sőt káromlásokat és mód nélkül való kárpálódásokat a két religión levők között.” Ez a korabeli írás jól mutatja hogy milyen látványosan megnőtt az érdeklődés a vallás iránt. A gyülekezetek anyagilag, erkölcsileg és szellemileg megerősödtek, gyarapodtak, zsinatokon és országgyűléseken a tolerancia szellemében a hívő ember vallási felszabadulását, fellélegzését lehetővé tevő határozatok születtek. A hitvitákon aratott győzelmek következtében egyházunk morális tekintélye megnőtt, és megtörtént, ami akkor képtelenségszámba menő, fantasztikus, országra szóló esemény volt: a fejedelem, az ország első embere, maga János Zsigmond az unitárius vallásra tért át. Vajon képesek vagyunk-e eléggé méltányolni és értékelni azt, hogy egy ország vezetője kitérjen abból a hitből, amelyre pallérozott elméjű, tehetséges és tekintélyes egyházi méltóságok tanították, nevelték? És János Zsigmond meglépte ezt a lépést, s tette ezt nem meggon-

dolatlanságból, de igenis megfontoltan, tiszta szívvel, lelkesen, mert ennek az új vallásnak szellemisége találkozott az ő emelkedett, tudással és új ismeretekkel feltöltődött lelkével. A fejedelemnek ez a döntése nemcsak saját magát minősíti, de azt a szellemóriást is, akinek hatására az a történelmi döntés a fejedelem lelkében megszületett: Dávid Ferencet.

A diadalmenet azonban csak pár évet tartott. A történelem kereke elkezdett visszafelé forogni, az események alakulása 180 fokos fordulatot vett. Az unitáriusok számára az élet ezután már csak a létért való küzdelemről szólt. Az immáron új fejedelem – egyébként erdélyi és magyar történelmünk nemzetközi szinten is elismert, tekintélyes fejedelme, a későbbiekben Lengyelország királya, Báthori István pallosa először is Dávid Ferenc reformatori ténykedésének fonálát vágta el. Egy koncepció során holtig tartó börtönre ítélték. Történt mindez 1579. június 1-én. Elvitték a dévai várba, amely – egy kis unitárius hazabeszéléssel, lokálpatriotizmussal szólva – nemcsak azért magas, mert hegyen épült fel, hanem azért is, mert azt egy hallatlan és halhatatlan magas szellem örökre belengi. Egy szűk fél év alig telt el, s egy hideg, ködös novemberi napon meghalt a hős. Sírja nincs, de van emlékezete. Minden esztendőben, amikor fontosnak tartjuk „ébreszteni a nagyra nőtt, de alvó jegenyét is”, elzarándokolunk a várba, benépesítjük az udvart, virágot helyezünk el, és gyertyát gyújtunk az emlékmű talapzatán, várszínházzá változtatjuk a várat, az omladozó falakat színpalak gyanánt használják unitárius fiatalok, s mi, korosabb zarándokok, újraolvassuk kiadott műveit, tisztelgünk két köztéri szobra előtt Kolozsváron és Sepsiszentgyörgyön. Igen, ébresztgetni fogjuk ezután is a vallás, az unitarizmus ügyét, az egyház, a nemzet, az anyanyelv, az önazonosságtudat, az emberszolgálat, kultúránk megőrzésének imperatívuszát. És ébren kell és ébren is fogjuk tartani a lelkiismeretet, hogy az ne engedje el- és kialudni a hit lángját, szétesni a reményt, lankadni a lelkesedést és buzgóságot, és ne engedje elsorvadni a tenni akarást, de táplálja az isteni gondviselésbe vetett bizalmat, ragaszkodásunkat az őseinktől kapott, ránk testált gazdag örökséghez.

Anélkül, hogy patetikusak lennénk, hadd tegyük fel kérdéseinket, ekként: mégis ki volt ez az ember? Honnan érkezett? Mit, mennyi eredményt ért el az Isten gyönyörűséges igájában vállalt szolgálata? Ki indította útnak? Talán ezek lennének a válaszok: hát ugyanaz indította el, aki a textus bizonyosága szerint magát a nagynevű prófétát is elhívta és megbízta, hogy hirdesse az ő törvényét. S akár csak akkor, a 16. század vallási homályban tapogatózó emberek felé intézte kérését: kit küldjek el és ki megy el nekünk? Dávid Ferenc válasza ugyanaz volt, mint Ézsaiásé: „Itt vagyok, engem küldj”. S miként a próféta, ő is ment lelkesen, szívében az isteni ügy szolgálásának elszántságával. Ment megterhelt, lelkében

megnyomorított, célt tévesztett, dezorientált népéhez, hogy szólja az igét, a tanítást, hogy visszaadja önbizalmukat a hívő lelkeknek, ráeszméltesse nagyra hivatottságukra, történelmi küldetésükre, hogy visszatérjenek őseik Istenéhez, a Seregek Urához. S amikor Ézsaiás számára elérkezett az utolsó nap, visszatekintett az útra s így szólt: küldetés teljesítve. Aztán meghalt.

Kedves Testvéreim! Mégiscsak igaz, hogy az alkalom, a perc kedvező feltétel a szavak teljes megértéséhez. Igen, Dávid Ferenc előállt, és a jó Isten rendelkezésére állt, hirdette az igét alkalmas és alkalmatlan időben. Az alkalmas időben, a magasba emelkedés éveiben nyilvánvaló, hogy egy ilyen tehetséges embernek nem volt sem nehéz, sem különösebben megterhelő ez a szolgálat. Minden bizonnal – a szerény ember megnyerő alázatával – ezt ő maga is elismerte volna. Hiszen a legnagyobb pártfogó, a fejedelem vigyázó tekintete alatt, teljes erejét, egész lelkét, minden tudását a vallás megreformálása eszméjének szolgálatába tudta állítani. Ezekben az években, egészen 1571 márciusáig, János Zsigmond haláláig írta és adta ki műveit, prédikált a fejedelmi udvarban Erdély legfőbb méltóságai, igényes hallgatósága előtt.

És hirdette az igét alkalmatlan, nehéz és kényelmetlen időkben is. Tulajdonképpen ezek voltak azok az esztendőök, amelyekben egyházunk egyben tartásáért vállalt küzdelmes munkája babért termelt. Mert az emberi jellem nem akkor mutatkozik meg, amikor problémamentes az élet, amikor könnyűszerrel lehet végezni a ránk bízott feladatainkat, hanem akkor, amikor a pálmára ránehezedik a teher, s bár paradoxonként hangzik, az mégis olyankor nő. Környezetéből, mint szálfenyő a bozótból, kimagaslik, s gyémántként ragyog az erős jellem, s tündököl a minden nehézséggel megküzdni tudó diadalmas istenhit. S hadd tegyük hozzá: az örökös zaklatások, vegzálások egyáltalán nem könnyű évei sem voltak erejét meghaladóan nehezek, mert azokon kívül, akik elpártoltak, ott hagyták, vagy mint Jézust Júdas, korábbi barátja és eszmetársa, az ide menekült szabadelvű, korának tudós orvosa, az olasz doktor Blandrata elárulta, azért maradtak mellette hűek, az el nem tántorítható barátok, hívek, akik szinte testközelen álltak mellette, pumpálták belé a továbbküzdés energiáit. Amikor aztán övétől, hitharcosaitól elszakították, a börtöncella magányában sem tört meg, sőt erős hittel vallotta: „akiket Isten lelke megvilágosított, nem szabad hallgatniuk, sem az igazságot el nem rejthetik”. S mikor eljött az utolsó nap is, visszanézett a megtett útra, s imígyen szólt: érdemes volt! Küldetés teljesítve! Aztán meghalt. Elvégeztetett. De csak a teste. Szelleme, példamutatása él, és élni fog.

Testvéreim, a Jézus kínszenvedéseinek történetét megörökítő zenemű, az unitárius *Passió* zárósora így szól: „Így van megírva, így kellett szenvednie a mi Urunk Jézusnak, az evangélium írása szerint.”

Igen, így van megírva, így írta meg saját maga életének történetét, Isten és az ember, a vallás és az egyház, a nemzet iránt mélységesen elkötelezett eseményso-rozatát. Halálában pedig úgy dicsőült meg, mint Mestere, aki után így nevezte magát: a megfeszült Jézus Krisztus szolgája.

Emléke legyen áldott, és mindörökké éljen közöttünk és bennünk! Ámen.